

11. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / [ред. М.Н.Кожина и др.]. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 696 с.

12. Христіанінова Р.О. Просте речення в шкільному курсі української мови: посіб. для вчит. / Р.О. Христіанінова. – К.: Рад. школа, 1991. – 160 с.

Чубар В.В.,

канд. пед. наук, доцент,

Кіровоградський ДПУ

СИСТЕМА ВПРАВ У ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ТЕХНОЛОГІЯМ ВИРОБНИЦТВА

В статье рассматриваются отдельные аспекты усовершенствования профессиональной подготовки учителей трудового обучения к профильному обучению старшеклассников технологиям производства в общеобразовательных учебных заведениях.

The article deals with some aspects of improving special training for the teachers of labour discipline for teaching the senior students the technologies of production in the secondary schools.

Динамічний розвиток технологій у всіх галузях виробництва, який відбувається в наш час вимагає якісних змін змісту й характеру праці робітників. Ці зміни ставлять нові, більш складні завдання перед загальноосвітніми навчальними закладами й вимагають, зокрема, високого рівня професіоналізму від учителів трудового навчання. Адже вони є посередниками між школою і виробництвом й постійно знаходяться у центрі проблем трудової підготовки учнів, а також концентрують у собі зусилля шкіл на те, щоб підготувати працівника готового до трудової діяльності у змінних виробничих умовах. У зв'язку з цим проблема удосконалення фахової підготовки вчителів трудового навчання до профільного навчання старшокласників вимагає розв'язання. На даний час вона знайшла певне розв'язання, зокрема МОіН України видало ряд нормативних документів [5; 9; 10], ведуться пошуки прогресивних технологій профільного навчання школярів [1; 2; 14] та його організації в старшій школі [8], розробляються різноманітні профілі художньо-прикладного та інших напрямків. Разом з тим проблема методичної підготовки вчителів трудового навчання до

профільного навчання старшокласників ще не дістала належного розв'язання.

Ми зупинимось на окремому аспекті вище зазначеної проблеми – застосуванні системи вправ у процесі профільного навчання старшокласників технологіям виробництва. Адже у навчальному процесі вправи мають досить важливе значення, тому що під час їх виконання реалізуються майже всі ланки процесу навчання: сприймання, усвідомлення, закріплення, застосування, узагальнення, в результаті яких відбувається повне оволодіння навчальним матеріалом. Отже, удосконалення методики використання вправ у процесі профільного навчання старшокласників технологіям виробництва буде сприяти підвищенню ефективності всього навчального процесу.

На даний час у педагогіці розроблено ряд дидактичних систем вправ. Дослідник В.О. Онищук за основу дидактичної класифікації вправ бере ознаку навчальної мети вправ, яка передбачає послідовне наростання їх складності і поступове посилення самостійності і творчості учнів. За цією ознакою він виділяє наступні типи і види вправ (системи і підсистеми): пропедевтичні (підготовчі або попередні); вступні; пробні (випереджувальні, коментовані, пояснювальні); побіжні; тренувальні (за зразком, інструкцією, завданням); творчі; контрольні [7, с.85]. М.М. Фіцула пропонує наступну дидактичну систему вправ: підготовчі (призначені для підготовки учнів до сприймання нових знань і способів їх застосування на практиці); вступні (сприяють засвоєнню нового матеріалу на основі розрізнення споріднених понять і дій); пробні (перше застосування щойно засвоєних знань); тренувальні (сприяють набуттю навичок учнями в стандартних умовах); творчі (сприяють формуванню навичок застосування отриманих знань у реальних життєвих ситуаціях); контрольні (переважно навчальні) [13, с.340-341].

У теорії та методиці трудового та професійного навчання дістали розвитку питання визначення раціональних способів формування у школярів умінь та навичок по виконанню трудових та професійних операцій [3, с.169-171; 4, с.125-131; 6, с.92-101; 12, с.55-63]. Багато зроблено й в удосконаленні змісту вправ, зміни співвідношення репродуктивних і творчих вправ на користь останніх, використанню проблемних завдань, методиці керівництва навчальним процесом під час виконання вправ [11, с.39-47]. Але до цього часу не розроблена дидактична система вправ для профільного навчання

старшокласників технологіям виробництва, яка передбачає поступове зростання складності завдань й самостійності учнів під час їх виконання.

Ми вважаємо, що дидактична система вправ для навчання старшокласників технологіям виробництва у процесі профільного навчання повинна відповідати вимогам нормативних документів МОіН загальній дидактиці й теорії та методиці трудового та професійного навчання, а також враховувати стан сучасного виробництва та тенденції його розвитку. Тому при її формуванні будемо виходити із положень, що:

- профільне навчання старшокласників технологіям виробництва спрямоване на оволодіння старшокласниками навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти [5, с.63];

- зміст вправ, які виконують старшокласники у процесі профільного навчання технологіям виробництва – це система дидактично перероблених технологічних операцій, знань про них та технологічне обладнання, навчання яким забезпечує оволодіння учнями теоретичними та практичними знаннями, уміннями і навичками з певної професії [6, с.82];

- специфіка навчання старшокласників технологіям виробництва як майбутніх кваліфікованих робітників заключається в тому, що поряд з їх озброєнням міцною системою знань, умінь та навичок, важливе значення має формування в них умінь і навичок доцільно і творчо користуватись своїми знаннями та уміннями як у процесі теоретичної, так і практичної діяльності.

Всю різноманітність вправ, які можуть виконуватись при вивченні технологій виробництва ми пропонуємо звести до трьох основних типів:

- репродуктивні;
- репродуктивні з елементами творчості;
- проблемно-пошукові.

Виділення цих типів вправ у певній мірі має умовний характер, оскільки будь-яка вправа може містити відтворюючі й творчі аспекти. Але незаперечно, що у процесі вивчення навчальної теми чи розділу програми питома вага вправ творчого характеру повинна збільшуватись, а відтворюючих – зменшуватись. Проаналізуємо ці типи вправ.

Репродуктивні вправи – це переважно вправи на розуміння і відтворення знань про певний об'єкт, процес та початкове формування умінь

та навичок і т.п. Ми виділяємо наступні види репродуктивних вправ з формування знань, умінь і навичок:

- практичне вивчення будови машин, механізмів, обладнання, матеріалів, інструментів, пристосувань технологічних операцій і т.п.;
- виконання креслень, схем, малюнків, графіків, діаграм;
- вивчення технічної документації;
- розв'язування навчальних задач.

Уміння застосовувати одержані знання формуються при виконанні вправ, по практичному вивченню машин, верстатів, механізмів, матеріалів, інструментів, пристосувань і т.п. Вправи бажано виконувати з використанням наочних посібників (плакатів, моделей, зразків, макетів), обладнання, окремих механізмів, комплектів зразків тощо. Такі вправи можуть проводитись також у формі виконання письмових завдань, коли старшокласники по рисунку або схемі зображеного верстата, механізму, приладу, апарата повинні визначити призначення, назву, розташування його окремих вузлів, механізмів, деталей, пристроїв і т.п.

Інший вид репродуктивних вправ з формування умінь застосовувати отримані знання – виконання креслень, схем, малюнків, графіків, діаграм і т.п. При цьому важливо так організувати розумову діяльність школярів щоб форма не закривала суть матеріалу, який вивчається, а також щоб кожна вправа несла відповідне розумове навантаження. Зокрема при вивченні технологій виробництва характерні вправи по вивченню технічної документації – паспортів верстатів, інструментів та іншого обладнання, технологічних норм обробки матеріалів, послідовність виконання технологічних операцій, ремонту або складання механізмів і т.п. Для того, щоб навчання було більш ціленаправленим і свідомим необхідно використовувати вправи, які вимагають заповнення таблиць, а також такі при виконанні яких старшокласники знаходять відповіді при вивченні відповідних документів.

У педагогічній практиці застосовують два типи задач з формування умінь застосовувати отримані знання: кількісні, що пов'язані з використанням формул, математичними розрахунками, визначенням певних величин та якісні задачі, для розв'язку яких ніяких розрахунків не потрібно. При цьому старшокласники, користуючись вивченими закономірностями, правилами і т.п. застосовують їх до аналізу явищ, процесів, об'єктів, про які йде мова в задачі. Якісні задачі більш ефективні, ніж нескладні розрахунки,

які в деяких випадках можуть бути виконані шляхом простої підстановки у формули. При їх розв'язанні старшокласники поряд з математичними діями привчаються мислити не конкретними числовими значеннями величин, а самими величинами, змістом технологічного процесу, вчать розв'язувати задачі у загальному виді, тобто без розрахунків. Така методика навчання розв'язувати задачі сприяє ефективному закріпленню знань, формуванню міцних умінь по їх застосуванню, а затрати навчального часу будуть значно меншими, ніж при традиційних способах.

При виконанні репродуктивних вправ з елементами творчості у процесі вивчення технологій виробництва старшокласники використовують одержані знання й уміння в різних комбінаціях, вчать самостійно знаходити оригінальні розв'язки поставлених завдань, способи дій, отримують вміння розв'язувати не складні суб'єктивно нові для них проблеми пізнавального й практичного характеру. Ми виділяємо наступні види таких вправ:

- систематизація вивченого матеріалу;
- виконання вправ з елементами творчості;
- планування (проектування) технологічних процесів;
- складання принципів схем.

Систематизація вивченого матеріалу передбачає розподіл предметів, процесів, явищ, способів, матеріалів і т.п., які вивчаються по групах і підгрупах, порівняння в залежності від основних признаков. Це сприяє формуванню в учнів здібностей до узагальнення й засвоєння системи знань. Такі вправи найбільш доцільно проводити у формі заповнення таблиць, які являються одночасно і завданням, і робочим матеріалом. Характерна особливість таких вправ у тому, що їх виконання вимагає від учнів елементів творчого мислення, так як просте використання знань результатів не дає.

Кількісні вправи з елементами творчості – це переважно завдання, в умові яких немає всіх вихідних даних для їх розв'язання. Виконуючи такі вправи, старшокласники визначають, які дані додатково їм потрібні, де можна їх знайти, використовують довідкову літературу таблиці, стандарти, застосовують наявні знання в різних комбінаціях, які впливають з умови задачі. Більшість таких вправ – якісні. Для їх розв'язання старшокласники повинні використовувати наявні знання, застосовуючи такі форми мислення, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, індукцію, дедукцію, аналогію і т.п. Нами було виділено основні види якісних вправ з елементами творчості:

- підбір інструментів й пристосувань, способів обробки, складання й налагодження механізмів, матеріалів і т.п. у залежності від заданих умов і технічних вимог;

- порівняння й оцінка способів виконання робіт, процесів, ефективності обладнання, механізмів, технологічних процесів і т.п.;

- визначення причинно-наслідкових залежностей під час проходження технологічних процесів;

- пояснення явищ, процесів, способів виконання роботи, прийнятих рішень і т.п.

При вивченні технологій виробництва можуть використовуватись вправи на планування (проекування): технологічних процесів обробки матеріалів, виготовлення виробів, ремонту, складання, наладки, регулювання і т.п. Основна дидактична мета таких вправ – формування у старшокласників насамперед узагальнених знань та умінь технологічного планування, основні принципи, алгоритми дій, використовуючи які старшокласники зможуть впевнено розробляти конкретні технологічні процеси.

Поширеним видом репродуктивних вправ з елементами творчості, являється складання принципів схем машин, які вивчаються, механізмів, установок, пристроїв і т.п. Виконуючи такі вправи, учні повинні глибоко розібратись в принципі дії, будові і взаємодії частин об'єкта, який вивчається, виділити основне, відійти від другорядного допоміжного, уявно представити взаємозв'язані його ланки й від просторової будови перейти до плоского схематичного зображення. Такими вправами розв'язується два завдання: досягають глибокого засвоєння матеріалу, який вивчається й розвивають у старшокласників здатність до абстрактного мислення.

Проблемно-пошукові вправи вимагають переважно творче використання учнями знань, умінь й навичок й виконуються на більш високому рівні розумової активності. Виконання їх вимагає від старшокласників максимальної самостійності, здатності оперувати знаннями й уміннями в складних й взаємозв'язаних технічних ситуаціях, розвинутого вміння – аналізувати, синтезувати, робити висновки, оцінки, вибирати найкращий варіант, приймати самостійні рішення. Ми виділили наступні види проблемно-пошукових вправ:

- діагностичні;

- прийняття рішень в різних виробничих ситуаціях;

- конструкторські задачі.

Основна дидактична суть діагностичних вправ – розвиток діагностичних навичок технічного мислення старшокласників. Проводити їх необхідно в певній послідовності. Наприклад, на першому етапі учні вивчають вид браку, неполадок, несправностей і т.п. Ці задачі зазвичай розв'язуються з використанням зразків браку, таблиць технічних неполадок, карточок завдань, фотографій і т.п. Другий етап – розв'язування діагностичних задач з метою формування у старшокласників умінь орієнтуватись в ситуаціях типу „що буде, якщо ...”, „до чого приведе ...” й т.п. Останній етап виконання вправи школярами – пошуки неполадок, несправностей і т.п., тобто розв'язування безпосередньо діагностичних вправ. У ході розв'язування таких вправ дуже важливо ставити старшокласників у такі ситуації, щоб вони пропонували різні варіанти пошуку несправностей, порівнювали їх, вибирали оптимальні, враховували фактор найбільшої ймовірності, аналізували прямі й побічні признаки несправностей, враховували характер діагностованого пристрою. Такі вправи можна виконувати з використанням таблиць, алгоритмів пошуку несправностей й тренажерів.

При вивченні старшокласниками технологій виробництва, які пов'язані з обслуговуванням різного роду апаратів, установок, агрегатів і т.п., велике значення має формування у школярів умінь оцінювати виробничі обставини й приймати обґрунтовані рішення. Такі умінь формуються при виконанні вправ на прийняття рішень у різних виробничих ситуаціях. Такі ситуації моделюються шляхом детального їх описування в так званих технологічних завданнях. У таких вправах приводяться основні порушення технологічного процесу, які виникають на конкретних робочих місцях, їх признаки, тобто дається установка на прийняття рішення. Вивчивши всі ці дані, учні визначають спосіб виявлення причин заданого порушення, можливі його причини, визначають спосіб дії й описують хід усунення порушень в кожному конкретному випадку. Найбільший ефект дають такі вправи, що проводяться з використанням тренажерів, які не тільки імітують хід технологічного процесу, але і „реагують” на дії учнів по їх регулюванню, що значно підвищує ефект навчання.

Один із шляхів формування в старшокласників технічних знань, умінь і навичок – виконання конструкторських завдань. Формувати вміння розв'язувати конструкторські завдання у старшокласників необхідно проводити поступово, включаючи елементи конструювання до вправ, які

виконуються на всіх етапах навчання. При цьому великого значення набуває характер завдань. Вони повинні відображати реальні виробничі або побутові умови, забезпечувати органічний взаємозв'язок теорії й практики, стимулювати розвиток мислення школярів. Ми виділяємо наступну систему конструкторських завдань:

- виконання завдань по внесенню невеликих змін до наявної конструкції;
- виконання завдань на створення у конструкції відсутньої ланки;
- проектування конструкції по схемі;
- самостійне конструювання об'єкта за загальною його ідеєю й заданими технічними умовами.

У навчальному процесі, обираючи вправи для вивчення конкретної теми чи розділу й аналізі співвідношення характеру пізнавальної діяльності старшокласників у процесі їх виконання з одної сторони, й рівня їх самостійності при цьому – з іншої, пропонуємо виходити з того, що неможливо однозначно співвідносити ці параметри їх навчальної діяльності. Закріплення й удосконалення знань, формування умінь їх застосовувати може мати різні дидактичні цілі й виконуватись на різних рівнях пізнавальної активності старшокласників: репродуктивному, репродуктивному з елементами творчості і творчому. Крім того, вправи можуть виконуватись як під безпосереднім керівництвом вчителя, так і самостійно. Все залежить від дидактичної мети, запасу знань учнів та умінь застосовувати їх. Тому не можна пов'язувати репродуктивний характер діяльності старшокласників тільки з їх роботою під керівництвом учителя й проводити аналогію між творчим рівнем їх пізнавальної діяльності та самостійною навчальною роботою. Не слід також пов'язувати рівні пізнавальної активності учнів при виконанні вправ із змістом навчального матеріалу, часом його вивчення та ланками навчального процесу.

На основі виконання системи вправ формуються професійні навички, вдосконалюються й закріплюються в процесі їх творчого застосування в змінних ситуаціях. При цьому вправи, які входять до дидактичної системи по вивченню теми чи розділу програми, повинні відповідати наступним вимогам:

- меті навчального процесу та результатам, яких необхідно досягти;

- кількість вправ залежить від індивідуально-психологічних особливостей старшокласників, змісту навчального матеріалу й повинна бути оптимально достатньою для формування умінь й навичок;

- підібрані вправи не повинні вимагати виконання однотипних дій, а бути чітко спланованою послідовністю з поступовим ускладненням;

- виконання вправ не повинно перериватися, тому що уміння й навички формуються повільно і якщо їх не закріплювати, то вони швидко втрачаються;

- забезпечувати виконання наступних дидактичних функцій: формування умінь та навичок, виконувати професійні операції, їх закріплення й удосконалення та контроль за якістю виконання.

Запропонована нами дидактична система вправ спрямована на вдосконалення методики використання вправ у процесі профільного навчання старшокласників технологіям виробництва. Зокрема, використовуючи її вчителі трудового навчання зможуть підібрати логічну систему вправ, яка передбачає послідовне зростання рівня пізнавальної активності старшокласників, а також буде відповідати змісту навчального матеріалу, дидактичній меті, запасу знань та умінь їх застосовувати.

Ми розглянули тільки окремий аспект удосконалення методичної підготовки вчителів трудового навчання до профільного навчання старшокласників технологіям виробництва в загальноосвітніх навчальних закладах. Проблема методичної підготовки вчителів трудового навчання – не єдина у профільному навчанні старшокласників технологіям виробництва, але за своїм значенням вона являється достатньо важливою й потребує подальшого розв'язання. Зокрема, необхідно розробити для профільного навчання старшокласників технологіям виробництва: методичні рекомендації щодо застосування у навчальному процесі різних освітніх технологій, навчально-методичне забезпечення для вивчення новітніх технологій, які запроваджуються у виробництво, а також методичні рекомендації для активізації навчально-пізнавальної діяльності під час вивчення окремих профілів.

Список використаних джерел

1. Андрощук І. Лекційно-семінарська (практична) система навчання у трудовій підготовці старшокласників // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. - №4. – С. 16-20.

2. Гуревич Р., Кадемія М. Використання інформаційних технологій у профільному навчанні школярів // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. - №6. – С.15-19.

3. Казакевич В.М., Поляков В.А., Ставровський А.Е. Основи методики трудового обучения / Под ред. В.А. Полякова. – М.: Просвещение, 1983. – 192 с.

4. Кольней В.А., Капралова В.С., Поляков В.А. Основи методики трудового и профессионального обучения / Под ред. В.А. Полякова. – М.: Просвещение, 1987. – 191 с.

5. Концепція профільного навчання в старшій школі. Затверджена рішенням МОІН України від 25.09.03. № 10/13. // Книга вчителя трудового навчання: Довідково-методичне видання / Упоряд. С.М. Дятленко. – Вид. 2-ге, доповн. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – С. 57-71.

6. Кругликов Г.И. Методика преподавания технологий с практикумом: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр „Академия”. 2004. – 480 с.

7. Онищук В.О. Типи, структура і методика уроку в школі. – К.: Радянська школа, 1973. – 160 с.

8. Організація профільного навчання в старшій школі / Упоряд. Н. Мурашко. – К.: Шк. світ, 2007. – 120 с.

9. Про затвердження Положення про міжшкільний навчально-виробничий комбінат. Наказ МОІН України від 30.11.1993 р. №430 // Книга вчителя трудового навчання: Довідково-методичне видання / Упоряд. С.М. Дятленко. – Вид. 2-ге, доповн. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – С. 169-178.

10. Про затвердження Типових навчальних планів для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. Наказ МОІН України від 20.05.2003 р. №306 // Книга вчителя трудового навчання: Довідково-методичне видання / Упоряд. С.М. Дятленко. – Вид. 2-ге, доповн. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – С. 105-120.

11. Тхоржевський Д.О., Гетта В.Г. Проблемне навчання на уроках праці. – К.: Радянська школа, 1980. – 150.

12. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. – Ч. 2. Загальні засади методики трудового навчання. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. – 186 с.

13. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 554 с.

14. Шестаковський Л. Застосування модульного навчання в системі трудової та професійної підготовки школярів // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2002. – №2. – С. 5-7.

Бербец В.В.,
канд. пед. наук, доцент,
Уманський ДПУ
ім. П.Тичини

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

В статтє определена суцність, содержание и задания профориентационной работы с учениками в основной школе и предложены методические рекомендации относительно усовершенствования профинформационной работы на уроках трудового

In the article certainly essence, maintenance and task of professional orientation work, with students at basic school and methodical recommendations are offered in relation to the improvement of professional information work on the lessons of labour studies.

Завершальним етапом психологічної та практичної підготовки учнів до трудової діяльності є їх правильна професійна орієнтація. Професійна орієнтація – система організації та проведення навчально-виховної роботи, спрямованої на засвоєння учнями необхідних знань про соціально-економічні й психофізіологічні умови правильного вибору професії, формування в них умінь аналізувати вимоги різних професій до психологічної структури особистості, а також свої професійно значущі якості, шляхи й засоби їх розвитку.

Центром профорієнтаційної роботи з учнями є загальноосвітня школа, яка забезпечує високий рівень загальної і політехнічної освіти молоді, виховує у неї моральну готовність працювати, формує трудові навички, створює основу для свідомого вибору професії.

Аналіз праць Д. Закатнов, М. Захарова, Н. Калугіна, В. Симоненка, Б. Федоришина, В. Сидоренко, М. Тименко та інших науковців свідчить про важливу роль профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю.

Оскільки проблема організації професійної орієнтації учнів має важливе значення для сучасної школи, метою статті є визначення змісту та завдань профорієнтаційної роботи з учнями та удосконалення профінформаційної роботи в процесі трудової підготовки.

Професія, яка відповідає інтересам і нахилам людини, викликає у неї задоволення. Особиста значущість професії підвищується, якщо вона престижна, має творчий характер, високо матеріально оцінюється.

Світ професій досить рухливий. Одні професії відходять у минуле, інші – з'являються. Тому учні потребують різносторонньої інформації про професії, кваліфікованої поради на етапі вибору життєвого шляху, підтримки й допомоги на початку професійного становлення.

Раніше професійна орієнтація (в тому числі її психологічні аспекти) розглядалася з позицій тимчасової допомоги старшокласнику у його професійному самовизначенні, для вибору професії раз і на все життя.

Проте виявилось, що на практиці такий шлях часто не дає бажаних результатів. Адже коли поради і навіть вимоги профорієнтолога починав виконувати конкретний випускник з власними поглядами, певним досвідом, унікальним набором індивідуальних властивостей, прогнозованого позитивного результату досягти неможливо. Більше того, прагнення діяти відповідно до конкретних вимог може призвести до непередбаченої ситуації – професія ніби вибрана правильно, але в процесі навчання з'являється незадоволення нею, що призводить до внутрішнього конфлікту особистості. Це тому, що людина постійно розвивається, і та професія, яка влаштувала її три роки тому, може більше не задовольняти. Професійна орієнтація не закінчується вибором професії, вона актуальна протягом усього життя людини.

Слід зазначити, що зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи в школі на сьогодні не забезпечують досягнення основної мети професійної орієнтації – формування в старшокласників готовності до професійного самовизначення. Перешкодою для успішного розвитку профорієнтації є те, що вона, як правило, розрахована на середнього учня; відсутній індивідуальний, диференційований підхід до особистості школяра; профорієнтаційна робота має переважно декларативний характер, не

надаючи можливості кожному спробувати себе в різних видах практичної діяльності тощо [3].

Правильний вибір професії — це моральне задоволення, висока самооцінка. Водночас це й висока продуктивність праці, висока якість продукції. Вибір професії — точка, в якій сходяться інтереси особистості та суспільства, де можливе й необхідне поєднання особистих і загальних інтересів. Завданнями профорієнтації є ознайомлення учнів з професіями та правилами їх вибору, рекомендованими Міністерством освіти і науки України; виховання в молоді спрямованості на самопізнання і власну активність як основу професійного самовизначення; формування вміння зіставляти свої здібності з вимогами, необхідними для набуття конкретної професії, складати на цій основі реальний план оволодіння професією; забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості.

Професійну орієнтацію в школі слід розглядати як органічну складову частину всієї системи навчально-виховної роботи, а не як суму окремих заходів, до того ж пов'язаних лише з випуском учнів з школи. Вона має якнайтісніше пов'язуватися в цілому з процесом формування всебічного розвитку особистості, підготовкою учнів до життя, до праці і здійснюватися планомірно через навчальну і позакласну роботу в школі. Неправильною є позиція тих, хто поєднує її тільки з позаурочною роботою.

Проаналізувавши науково-методичну літературу, встановлено, що до змісту профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі входять: ознайомлення учнів з найпоширенішими масовими професіями в процесі вивчення трудового навчання; формування в учнів умінь і навичок, необхідних для виконання різноманітних видів праці у виробничих умовах; виявлення і визначення інтересів, нахилів, бажань, здібностей, а також фізичних і психічних можливостей підлітків; ознайомлення учнів з вимогами, які ставлять конкретні професії до об'єму загальноосвітніх, технічних і спеціальних знань, умінь і навичок, і змістом роботи майбутніх фахівців; надання учням допомоги у професійному самовизначенні шляхом педагогічної консультації про професії, їх вимоги, про навчальні заклади, де можна оволодіти відповідними професіями, про умови праці за обраною професією тощо [2].

Основна передумова профорієнтації — виховання в учнів любові до праці, активного бажання й потреби брати участь у суспільно корисній і особливо продуктивній праці.

У I–IV класах учні привчаються любити і поважати працю, ознайомлюються з найпоширенішими професіями свого району, професіями батьків.

У V–VIII класах запроваджується більш систематичне ознайомлення учнів з професіями, їх змістом, вивчаються і спрямовуються їхні інтереси, нахили і здібності.

У IX класі узагальнюються результати профорієнтаційної роботи минулих років, уточнюються професійні наміри та визначається майбутній вид навчання, проводиться систематичне ознайомлення учнів з різними професіями.

У X–XI класах завершується профорієнтація школярів, узагальнюються знання про професії і спеціальності, розвиваються інтереси, нахили і здібності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей кожного з них, забезпечується підготовка і можливість участі їх у практичній діяльності [1].

Результат — сформованість особистісно значущого сенсу вибору професії, певної професійної спрямованості, професійне самовизначення учнів, готовність до зміни професійної спрямованості та переорієнтації на суміжні професії, на інші види діяльності відповідно до індивідуальних особливостей учнів та результатів профвідбору.

Для ефективного здійснення профорієнтаційної роботи важливо дотримуватись таких основних вимог:

- профорієнтація неможлива без ґрунтового вивчення здібностей, нахилів, інтересів та стану здоров'я школярів;
- профорієнтація має бути органічно пов'язана з усім навчально-виховним процесом, спиратися на загальноосвітню і трудову підготовку учнів;
- у здійсненні профорієнтаційних заходів слід встановлювати тісні зв'язки школи з виробництвом, з громадськими та державними організаціями.

Формування правильного мотивованого ставлення до професії вимагає достатньої інформації про цю професію. Інформація повинна бути всебічною, об'єктивною і подаватися в доступній для учнів формі.

Робота з професійної інформації повинна будуватися так, щоб у процесі її здійснення була можливість розв'язати чотири основні завдання:

а) повідомлення учням певного кола знань про найбільш масові професії — соціальні, економічні, технологічні і психологічні питання;

б) інформування учнів про шляхи оволодіння, тими чи іншими професіями — навчальні заклади, навчальні предмети, термін навчання, можлива кваліфікація та ін.;

в) формування позитивного ставлення до професій, особливо до тих, попит на які актуалізується соціально-економічним розвитком суспільства;

г) формування стійких професійних інтересів і правильно мотивованих професійних намірів, які ґрунтуються на усвідомленні соціально-економічних потреб суспільства і психофізіологічних особливостей учня [2].

Різноманітні форми роботи широко практикуються в наших школах, але нерідко вони здійснюються формально, без урахування психологічних вимог до професії, що знижує ефективність їх виховних функцій. Наприклад, інформація розкриває тільки привабливий бік професії і її суспільне значення, але не дає всебічної характеристики і об'єктивних даних про складність професії, її вимог до людини тощо. У таких випадках учень, не маючи з першоджерел достатньої інформації, доповнює її за рахунок випадкових відомостей. Внаслідок цього знецінюється та інформація, на забезпечення якої було затрачено сили педагогічного колективу.

Формування свідомого, сталого інтересу до професії, формування професійних намірів повинні спиратися на пізнавальні потреби особистості. Якщо подана інформація не розкриває творчих можливостей професії, то ефективність такої професійної роботи значно знижується.

Профорієнтаційну роботу слід будувати так, щоб вона розкривала психологічні вимоги професії. Інформація повинна включати аналіз професії, показувати, які вимоги ставить професія до особистості, як залежить успішність роботи і її творче виконання від можливостей особистості, як можна виявити і перевірити свою придатність до даної професії.

Аналіз педагогічної діяльності вчителів показує, що кожний навчальний предмет, а особливо трудове навчання чи факультативний курс має певні можливості для ознайомлення учнів з різними професіями. В процесі вивчення літератури, суспільствознавства, історії в учнів складаються ідейні переконання, ідеали, що мають вирішальне значення для формування особистості, зокрема, для формування професійних інтересів учнів.

На уроках трудового навчання учні на політехнічній основі оволодівають системою техніко-технологічних та економічних знань, набувають умінь і навичок самостійної роботи з різними матеріалами, використовуючи з практичною метою інструменти, пристосування і прилади, в них формується сумлінне ставлення до процесу праці та її результатів. Усі ці якості мають безпосереднє значення для подальшої професійної орієнтації. Важливу роль у професійній орієнтації школярів відіграють факультативні курси. Значна їх частина орієнтує старшокласників на конкретну професію і дає їм певний обсяг знань, умінь і навичок з цієї професії. Провідна роль у цій роботі належить класному керівникові. Він упродовж тривалого часу спостерігає за учнями свого класу, вивчає їх індивідуальні особливості, інтереси, здібності й нахили, контактує з батьками, знає виховний потенціал кожної сім'ї. Це дає йому змогу організувати профорієнтаційну роботу на належному рівні. Серед форм такої роботи, використовуваних класними керівниками, найефективнішими є екскурсії, зустрічі з фахівцями, колишніми випускниками, вечори, диспути, конференції, класні години, заняття в гуртках, факультативи, що дає їм змогу спостерігати за розвитком у школярів професійних інтересів. Для ефективного інформування учнів про певну професію використовують її професіограму, що передбачає розкриття таких питань: 1. Як називається робота, у чому її суть? (Назва роботи, спеціальності, професії, посади, можливого робочого місця, тобто опис істотних характеристик особливостей праці.) 2. Яка ефективність і мета роботи? 3. Що є предметом праці? 4. У який спосіб виконується робота? 5. На основі чого вона здійснюється? 6. Які критерії оцінки результатів праці? 7. Яка кваліфікація потрібна для роботи? 8. За допомогою яких засобів виконується робота? 9. В яких умовах виконується робота? 10. Яка організація праці? 11. Яка кооперація праці? (Хто, що і з ким виготовляє?) 12. Яка інтенсивність праці? 13. Які моменти небезпеки та відповідальності трапляються в процесі роботи? 14. Яку вигоду дає робота працівникові? (Зарплата, премія, пільги, моральне задоволення, суспільне визнання.) 15. Які вимоги й обмеження характерні для роботи?

Вчитель повинен творчо підходити до завдання профорієнтації і виконувати його залежно від конкретної ситуації, теми уроку або принципу викладання матеріалу.

Важливу роль у роботі з професійної орієнтації учнів може уміло відіграти організована позакласна та позашкільна діяльність дитячого колективу.

Однією з форм такої роботи стали екскурсії на підприємства. Для проведення екскурсії підприємство (організація, господарство) виділяє спеціальних екскурсиводів. Організатори екскурсій заздалегідь погоджують з школою тему і дату екскурсії, намічають її тривалість, збирають потрібний інформаційний матеріал, продумують зміст бесід з учнями, враховуючи їхні вікові особливості.

Отже, педагогічний аспект профорієнтації включає вивчення шляхів і засобів підвищення ефективності навчальної і виховної роботи серед молоді з метою її підготовки до свідомого вибору професії, зокрема визначення форм профорієнтаційної роботи школи спільно з виробництвом, сім'єю і громадськістю. Таким чином, поняття „професійна орієнтація” означає науково-практичну систему підготовки особистості до свідомого вибору професії.

Список використаних джерел

1. Захаров И.Н., Симоненко В.Д. Профессиональная ориентация школьников. – М.: Просвещение, 1989. – 198 с.
2. Калугин Л.И., Сазонов А.Д., Симоненко В.Д. Профессиональная ориентация учащихся. – М.: Просвещение, 1983. – 191 с.
3. Професійне самовизначення старшокласників: Метод. посібник / Упоряд. Л. Шелестова. – К.: Вид. дім „Шкільн. світ”, 2006. – 128 с.

Ткачук С.І.,
канд. пед. наук, доцент,
Уманський ДПУ
ім. П.Тичини

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

В статті розкриваються сучасні психолого-педагогічні проблеми професійної спрямованості учнів основної школи в педагогічній теорії та практиці.

Дослідження проблеми професійної спрямованості учнів основної школи передбачає урахування особистісних якостей та властивостей особистості, притаманних періоду, що є перехідним від старшого підліткового до раннього юнацького віку. Крім того, слід бачити до уваги той факт, що 9-й клас посідає особливе місце у системі шкільної освіти. По його закінченню завершується важливий етап навчання – надбання неповної середньої освіти, тобто того початкового рівня, що повинен забезпечити успішність здійснення найближчих життєвих перспектив молодій людині. Необхідність визначення планів на майбутнє помітно змінює підлітка, з'являється стрижень, що визначає його подальшу поведінку та напрямки навчально-трудової діяльності.

У період навчання, наприклад у 8-9 класах (як правило припадає на вік 13-15 років) відбуваються суттєві зміни, що характеризують перехід самосвідомості учня на якісно новий рівень. Це зокрема проявляється у підвищенні значущості власних цінностей, у переростанні часткової самооцінки окремих якостей особистості у загальне, цілісне уявлення про себе. На думку Д.І.Фельдштейна, саме для цього періоду розвитку особистості характерним є вихід школяра на принципово нову соціальну позицію, де формується його усвідомлене ставлення до себе, як до члена суспільства. При цьому, підлітки поступово переходять від прямого копіювання оцінок дорослих, до самооцінки, все більше спираючись при цьому на внутрішні критерії. Уявлення, на базі яких у підлітків формуються критерії самооцінки, набуваються в процесі особливої діяльності –

самопізнання. Саме для згаданого вікового періоду характерним є підліткова криза, що, на думку Л.І. Божович, пов'язана з переходом на новий рівень самосвідомості, характерною рисою якого є виникнення у школяра здатності й потреби пізнати самого себе як особистість, що обумовлює виникнення прагнення до самоствердження, самовираження, самовиховання тощо. Перед підлітком постає проблема вибору подальшого життєвого шляху, важливою складовою якого є визначення сфери трудової діяльності.

Провідні детермінанти, що впливають на вибір майбутньої професії, як вважає Л.І. Божович, лежать не у площині індивідуальних особливостей, а визначаються, головним чином, загальними психологічними тенденціями, що притаманні певному віковому періоду. Так, у середньому шкільному віці вибір, а скоріше псевдовибір професії, дуже часто є результатом зовнішнього впливу (думка референтної групи, престижність або привабливість професії та ніш.) або базується лише на особистих враженнях.

Лише у старшому шкільному віці проблема вибору життєвого шляху починає вирішуватися на основі аналізу та обмірковування сукупності умов, що впливають на успішність професійного самовизначення, у тому числі – професійної спрямованості. Власне, вибір професії передбачає проходження певних етапів вікового розвитку, що полягає у переході від безпосереднього, імпульсивного прийняття відповідного рішення про вибір, що базується на співставленні сукупності значущих зовнішніх та внутрішніх факторів. При цьому П.А. Шавір вважає, що якщо процес самовизначення складає провідний зміст розвитку особистості старшокласника, то формування професійної спрямованості визначає основний зміст особистісного самовизначення.

Зміни психологічних пріоритетів у процесі вибору професії обумовлені не лише розвитком та становленням учня, але й зміною його соціального статусу. У старших класах для більшості учнів проблема вибору майбутньої професії вже набуває актуальності та соціальної значущості, оскільки наближається закінчення навчання в школі і постає питання про визначення свого місця в суспільстві, зокрема – у майбутній трудовій діяльності.

Вітчизняна психолого-педагогічна наука накопичила певний досвід в області теорії професійного самовизначення (В.М. Мадзігон, М.П. Тименко, Д.О.Тхоржевський, Б.О. Федоришин, тощо), який в основному визначив сучасні підходи до даної проблеми. Сьогодні існує декілька підходів (соціальний, соціально-психологічний, диференційно-

психологічний) до визначення сутності та мети професійного самовизначення, проте більшість дослідників згаданої проблеми вважають, що його головною метою є поступове формування у школяра внутрішньої готовності до обміркованої та самостійної побудови, корегування і реалізації перспектив свого розвитку, притому розвитку не лише професійного, але й розвитку особистісного та життєвого. Результатом процесу професійного самовизначення для старшого шкільного віку є вибір майбутньої професії. Він передбачає спеціально організацію навчально-виховної діяльності, професійну орієнтацію, що застосовується разом з низкою інших педагогічних заходів: надбання учнями знань про себе (формування образу "Я"); про світ професій (аналіз професійної діяльності); співставлення знань про себе та знань про світ професій (професійні проби).

Професійне самовизначення передбачає формування суб'єкта конкретного виду праці, професії та спеціальності, передбачає можливість орієнтування у світі професій. При цьому самовизначення особистості у праці та професії здійснюється у загальному контексті життєвого та особистісного самовизначення і має динамічний характер.

Поняття "професійне самовизначення особистості" тісно пов'язане з поняттям соціальної зрілості особистості, основу якого складає співвіднесення молодою людиною своїх потреб, інтересів, схильностей, здібностей з реальними умовами їх реалізації, усвідомлене визначення свого місця і ролі у житті суспільства.

Як зазначалося вище, професійне самовизначення розглядається як одна із сторін особистісного самовизначення. Це знайшло своє відображення у формуванні особистісного підходу у професійній орієнтації. Втіленням такого підходу може служити концепція розвитку людини як суб'єкта праці, розроблена Є.О. Клімовим. Людина як суб'єкт праці у своєму розвитку проходить ряд стадій, кожна з яких характеризується особливостями при оволодінні соціальним досвідом та формуванні професійної самосвідомості.

У дослідженнях проблеми особистісного самовизначення підкреслюється, що здатність до самостійного, вільного, свідомого життєвого вибору є проявом зрілості особистості. Необхідність особистісного та професійного самовизначення витікає з особливостей психічного розвитку старшокласників, які знаходяться на стадії оптації. Основною соціальною вимогою до школяра на цій стадії є вимога професійного самовизначення, вибору професії, конкретного місця подальшого навчання чи роботи. Для учнів цього віку характерним є оволодіння своїм внутрішнім світом, що

супроводжується формуванням життєвих планів. Для старших школярів професійне самовизначення у вигляді формування професійних планів виступає в конкретній формі особистісного самовизначення, побудови життєвих планів.

У залежності від характеру домінуючих мотивів дослідники розрізняють декілька рівнів сформованості професійної спрямованості учнів. Так, Г.О.Чердниченко та В.М. Шубкін виділяють економічний, соціальний та духовний рівні професійної спрямованості. Вони вважають, що вибір професії на "економічному" рівні обумовлюється переважно утилітарними та матеріальними мотивами і характеризується прагненням до високого заробітку. Рівень "соціального" вибору має переважну спрямованість на надбання престижної професії або можливість одержати вищу освіту. При "духовному", вважають дослідники, виборі провідним мотивом є прагнення принести найбільше користі суспільству, і він передбачає орієнтації, як на потреби суспільства, так і найбільш розвинуті компоненти властивостей особистості.

У залежності від рівня сформованості в учнів професійних намірів, інтересів, схильностей та мотивів, Є.О. Клімов виділив чотири рівні професійної спрямованості.

Перший, найважливіший рівень, характеризується наявністю намірів щодо оволодіння професією, проте вони чітко не виражені, інтереси не є стійкими, в учня не сформовані уявлення ні про себе, ні про власні якості, ні про вимоги професії до людини.

Другий рівень передбачає наявність деякого кола професій, яким надається перевага і які можуть відрізнитися за своїм змістом. В учня починають складатися певні уявлення про себе, розуміння відповідності власних якостей вимогам професії тощо.

Для наступного, третього рівня притаманне виділення учнем певної професії, наявність у школяра уявлень про себе та вимоги професії. Проте ці знання та уявлення існують скоріше у теоретичному, ніж практичному плані.

І найвищий, четвертий рівень характеризується активною реалізацією професійних намірів. При цьому, учень розвиває якості, необхідні для обраної професії, виходячи з власної самооцінки та досвіду практичної діяльності. На основі ознайомлення з професією та набуття певного практичного досвіду, учень формує чітку програму на майбутнє у плані оволодіння професією та розвитку кар'єри.

На доцільність диференціації професійної спрямованості за показниками, що визначають її змістовну та динамічну характеристики, вказує П.А. Шавір. До перших він відносить повноту та рівень професійної спрямованості, до другої – її інтенсивність, дієвість та стійкість. Під повнотою професійної спрямованості автором розуміється коло мотивів переваг професій. Слід зазначити, що вибіркове ставлення до професії може обумовлюватися виникненням поодиноких мотивів, пов'язаних як з окремими сторонами змісту, так і процесом діяльності або деякими зовнішніми атрибутами певної професії. За певних умов значущими для особистості може стати багато пов'язаних з професією факторів – її творчі можливості, перспективи кар'єри, престиж, матеріальні, гігієнічні та інші умови праці, відповідність особливостям характеру і таке ін. Це свідчить про те, що професійна спрямованість базується на широкому колі потреб, інтересів, ідеалів, установок людини. Виходячи з цього, П.А. Шавір вважає, що один з напрямків розвитку професійної спрямованості полягає у збагаченні її мотивів: від окремого мотиву до все більш різнобічної та різноманітної системи мотивів.

Формування професійної спрямованості є складним та довготривалим процесом, обумовленим впливом з боку різноманітних суб'єктивних та об'єктивних факторів. В ідеальному випадку відповідність особистості професії передбачає тотожність об'єктивного змісту трудової діяльності та її особистісного змісту, проте повного їх співпадіння досягнути практично неможливо. Це обумовлено зокрема тим, що не завжди в ієрархії мотивів домінуючими є такі, що пов'язані безпосередньо зі змістом праці за обраною професією. Крім того, якщо навіть провідним мотивом є інтерес до специфічного змісту діяльності, зберігається можливість для його подальшого поглиблення. Таким чином, невідповідність між об'єктивним змістом професійної діяльності і тим особистісним сенсом, що має для людини вибір або участь у такій діяльності можна розглядати як рушійну силу розвитку професійної спрямованості.

Для здійснення практичної роботи з формування спрямованості важливо знайти зв'язок між спрямованістю та діяльністю, вчинками, поведінкою людини. Спрямованість обумовлює особливості поведінки і дії людини, які визначають її склад у соціальному плані з суттєвих позицій: відношення до інших людей, до себе, до свого майбутнього. Тому професійна спрямованість знаходить прояв не лише у ставленні людини до

суспільства та зовнішнього середовища взагалі, але й у ставленні до себе, до своєї діяльності та її результатів. Якщо у системі мотивів переважають мотиви самозабезпечення, самовираження особистих прагнень, то має місце особистісна спрямованість "на себе". Якщо ж діяльність людини регулюють мотиви, детермінуються самою діяльністю (інтерес до трудового процесу, заглиблення у сутність діяльності тощо), має місце трудова спрямованість особистості.

Проте, на наш погляд, було б неправильно розуміти ставлення до професії однобічно, тільки як прояв активності та вибірковості з боку людини. Ми вважаємо, що тут має місце взаємодія, оскільки професія теж певною мірою впливає на людину. Цей вплив визначається сукупністю образів, думок, станів тощо, що виникають у свідомості під впливом професії, і, що особливо суттєво - об'єктивними вимогами, які вона ставить до людини. До їх числа можна віднести вимоги, що по-перше ставляться професіями до певних психолого - фізіологічних особливостей людини, і, по-друге, до якісних особливостей протікання психічних процесів, тобто її загальних та спеціальних здібностей.

Компоненти професійної спрямованості старшокласників, про які йде мова, змінюються від простих до більш складних. Такі параметри у структурі особистості, як потреби. Інтереси, схильності, здібності, ціннісні орієнтації, мотиви дають імпульси до відповідної активності. В учнів поступово формуються соціально-психологічна установка, яка характеризується готовністю здійснити вибір професії, яка в свою чергу переходить у здатність до професійного самовизначення.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає також можливість вважати, то поняття професійної спрямованості більш точно може бути розкритим через соціально-психологічну установку, яка передбачає неперехідну тривалу готовність особистості діяти у відповідності з власними потребами щодо професійного вибору. Виходячи із сказаного, професійна спрямованість особистості має розглядатися як провідна інтегральна якість особистості, що формується на основі певної системи знань та умінь і характеризується соціально-психологічною установкою на визначений вид трудової діяльності у відповідності з її потребами, інтересами, схильностями та мотивами і яка виражається у пролонгованій готовності учня здійснити професійний вибір.

Таким чином, аналіз проблеми професійної спрямованості старшокласників дозволяє визначити основні критерії сформованості у старших підлітків спрямованості особистості на вибір професії:

- інформованість про професії у різних сферах виробництва і обслуговування;

- прояв інтересу до відповідних професій;

- сформованість мотивів пов'язаних із змістом професій ;

- наявність нахилу і здібностей до праці ;

- сформованість професійних намірів.

Рівні сформованості професійної спрямованості та показники, що їх характеризують, були запозичені з відповідними їх уточненнями.

Показники високого рівня сформованості професійної спрямованості старшокласників на професії сфери сільськогосподарського виробництва:

- інформованість про професії характеризується конкретністю знань про професії різних сфери виробництва, обслуговування та усвідомленістю потреби у виборі окремих з них;

- мотивація вибору професій визначається чіткими провідними мотивами, спрямованими на зміст трудової діяльності в тій чи іншій сфері ;

- професійні інтереси активізують пізнавальну та практичну діяльність з метою оволодіння знаннями і уміннями та розвитком професійно значущих якостей необхідними для трудової діяльності;

- успішність навчання з роками зростає або стає стабільною і чітко пов'язана з професійними інтересами та намірами ;

- професійні наміри мають чітку вираженість із визначенням конкретних шляхів подальшого професійного навчання та працевлаштування;

- інформованість про професії характеризується сукупністю знань про основні професії та усвідомленням потреб у виборі деяких з них;

- мотивація вибору професій визначається мотивами, у певній мірі пов'язаними з відповідною діяльністю трудової діяльності в усіх життєво необхідних сферах виробництва і обслуговування;

- професійні інтереси у певній мірі впливають на пізнавальну та практичну діяльність для оволодіння необхідними знаннями та уміннями;

- успішність з теорії та практики з роками навчання покращується і певним чином пов'язана з професійними інтересами та намірами;

- професійні наміри мають певну вираженість із визначенням окремих шляхів подальшого професійного навчання.

Показники низького рівня сформованості професійної спрямованості старшокласників на професії сфери виробництва та обслуговування:

- сформованість про професії характеризується окремими знаннями про ряд професій та уявленнями про погребу оволодіння деякими з них;

- мотивація вибору професій визначається мотивами, частково пов'язаними з відповідною діяльністю;

- професійні інтереси недостатньо впливають на пізнавальну та практичну діяльність для оволодіння необхідними знаннями та уміннями;

- успішність з теорії та практики з роками навчання не покращується;

- професійні наміри не виражені, а шляхи подальшого професійного навчання не мають конкретизації.

Чумак А.С.,

старший викладач,

Криворізький ДПУ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ДІАЛОГУ УЧНЯ З КОМП'ЮТЕРОМ

В статье рассматривается использование компьютера на уроках технологии и его влияние на формирование творческих способностей учеников.

In the article the use of computer on the lessons of technology and his influence is on forming of creative capabilities of students.

В умовах економічних змін у країні в процесі навчання школярів значне місце займає творчий розвиток, який є важливим чинником у розвитку особистості. Сучасна школа завжди була соціальним інститутом підготовки нових кадрів – підростаючого покоління. Але на сьогодні соціально-економічні умови життя в Україні змінилися, тому необхідно бути готовим створити сприятливі умови для розвитку творчих здібностей учнів при підготовці їх до життя.

Це зумовлено тими перетвореннями, які на сьогодні виникли в процесі розбудови України і переходу до нових ринкових відносин. У зв'язку з цим погіршилося матеріальне забезпечення народної освіти, проте одним з